

Södra stadshuset i konsten

Monica Eriksson

De äldsta avbildningarna av Södra stadshuset kan vi studera på Erik Dahlberghs handteckningar som är förlagor till kopparsticken i *Suecia antiqua*.

Som ofta är skisserna på många sätt intressantare än den slutliga produkten, eftersom de är närmare verkligheten än kopparsticken. Dessa har utförts av personer som ofta inte varit på platsen de avbildade utan endast haft förlagor att gå efter. Erik Dahlbergh besökte de platser han avbildade men använde sig även av ritningar och förslag när han gjorde sina teckningar.

Vi ser Södra stadshuset ligga alldeles intill stranden på den stora utsikt från Kastellholmen som stuckits i koppar av Willem Swidde.

Som ett dockskåp

Det finns också en bild i *Suecia antiqua* som enbart föreställer Södra stadshuset (denna boks omslag). Även i detta fall är Willem Swidde kopparstickaren. Ett brokigt folkliv myllrar inne på gården och framför byggnaden. Dahlbergh har lyft av flyglarnas ytterväggar och låter oss se in i de olika våningarna som i ett dockskåp.

Stadsmuseet äger två stora målningar som båda bygger på Swiddes kopparstick men där vi ändå finner vissa förändringar. Det viktigaste är att det gamla slottet Tre kronor ersatts med en bild av det nya, än så länge endast planerade och påbörjade slottet. Framför Södra stadshuset ligger ryssbodarna (sid 44–45).

På Johan Sevenboms målning från 1773 (sid 66)

som föreställer utsikten från Brunnsbacken ner mot Saltsjön ser vi till höger i bilden ett stycke av Södra stadshusets flygel. Omgivningen är ganska lantlig, detta är ännu en utkant av staden. Mitt i backen finns den brunn som givit platsen dess namn. Huset till vänster inrymde på Sevenboms tid Bryggämbetets pensionskassa, senare källaren Pelikan.

På en liten akvarell från 1833, som Stadsmuseet äger i kopia, ser vi Södra stadshuset som ett litet romantiskt palats alldeles intill stranden (sid 83). Små båtar ilar förbi på de skummande vågorna. Huset var vid denna tid i mycket dåligt skick. Såväl den katolska som den ryska kyrkan fanns ännu kvar i Södra stadshuset, men i båda fallen sökte man efter bättre lösningar på sina lokalfrågor.

Interiörer från Södra stadshuset i gångna tider finner man inte så ofta. F W Scholander visar hur trapphuset såg ut 1838, en tid då huset var ytterst förfallet (sid 102).

En utsikt över Brunnsbacken ner mot inloppet och de lantliga trakterna på Djurgårdssidan ser vi på F E Verners målning. Till höger skimtar Södra stadshusets norra flygel.

1888 målar Henrik Reuter Dahl en akvarell som visar Södra stadshuset från nordväst (sid 103). Trakten verkar än så länge vara lugn och stillsam. Men redan har ångspårvagnen i ett år trafikerat Brunnsbacken och Hornsgatan. Spårvagnshästarna orkade inte dra vagnarna uppför de branta backarna, utan västra Söder fick ångspårvagn, något som inte fanns någon annanstans i Stockholm.

Året är 1898 och på C A Tholanders målning är det

liv och rörelse. Framför Södra stadshuset tuffar tåget ut ur tunneln, på väg mot järnvägstunneln under Söder som mynnar vid Södra station. Sammanbindningsbanan blev klar 1871, och tågen kunde nu gå rakt igenom staden.

Uppför Brunnsbacken far ångspårvagnen. På restaurant Pelikans hus ser vi en elegant telefongalge, på Södra stadshusets tak finns telefontrådar. Södra stadshuset verkar en aning inklämt mellan den moderna teknikens yttringar, men tavlan andas en glad optimism inför det nya sekel som stundar.

1907 är året för Axel Erdmanns målning (sid 88–89) där vi från Södermalmstorg ser upp mot Götgatsbacken. Mycket folk är ute i rörelse men trafiken verkar inte vara så omfattande. I Södra stadshusets bottenvåning finns affärer. Tio år senare gör Axel Erdmann en blyertsteckning som visar utsikten över Brunnsbacken med Södra stadshusets norra flygel till höger och längre bort Katarinahissen.

Underjordisk spårväg

När vi kommer in på 1930-talet har trafiken kring Slussen tätat. År 1933 invigs Södertunneln. Erik Wessel-Fougstedt har tecknat den spännande tilldragelsen. Nu får vi Stockholms första tunnelbanelinje, eller rättare sagt underjordisk spårväg, mellan Slussen och Skanstull. Till att börja med gick vanliga spårvagnar i tunneln. Först 1950 sätts gröna tunnelbanetåg i trafik. Platsen framför Stadsmuseet, den plats som senare blir Ryssgården, är rörig med trappor och gångar åt olika håll. Spårvagnar och bussar har hållplatser här, och en stor mängd trafikanter passerar här varje dag.

Södermalmstorg är också en trafiktät plats på 1930-talet. Gideon Börje har målat tavlan (sid 93). Spårvagns- och busshållplatser finns här, och trafik-

Utsikt över Södra stadshuset och Slussen. Oljemålning av Carl August Tholander, 1898. SSM.

Det vackra trapphuset – i förfallet skick. Akvarell av Fredrik Wilhelm Scholander, 1838. SSM.

Södra stadshuset. Akvarell av Henrik Reuter Dahl, 1888. SSM.

stockningar förekommer ständigt. Mycket folk är på väg till och från hållplatserna. Södra stadshuset hukar i sin grop, gården är inte iordningställd utan är än så länge husets "baksida". Det nyblivna Stadsmuseet, som ännu endast upptar en liten del av Södra stadshuset, har ingång från Götgatan. Det gula huset blir allt smutsigare.

Kring 1940 målar Ragnar Hedberg platsen framför Stadsmuseet (sid 104). Fortfarande är det ett gytter av allehanda trappor, gångar och hållplatser som dominerar platsen.

Svenolov Ehrén är den konstnär som bäst dokumenterat Södra stadshuset under senare decennier.

Vid den stora ombyggnaden i början av 1960-talet görs gården i ordning, man däckar över trafik- och hållplatsområdet och får ett nytt torg som får det gamla namnet Ryssgården. En elegant dubbeltrappa leder nu ner till gården framför Stadsmuseet. Museets entré flyttas till denna sida, och huset får tillbaka sin rätta framsida. Samtidigt får Södra stadshuset en ny färg, rosa (sid 2). På 1980-talet och 1997 har Stadsmuseet åter bytt färg, nu senast till vitt (sid 105).